

ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΙΕΡΟΘΕΟΣ: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ (Εισαγωγή).

Τετάρτη, 17 Οκτ. 2018 18:14 Εκκλησία Online

Μέ αφορμή τήν διαδικασία χορηγήσεως ἐκκλησιαστικῆς Αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, γίνεται ἔντονη συζήτηση καί διατυπώνονται διάφορες ἀπόψεις. Τό κεντρικό θέμα εἶναι τί ἀκριβῶς εἶναι Αὐτοκεφαλία, ποίος τήν χορηγεῖ καί πῶς λειτουργεῖ ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία μέσα στό σύστημα τῆς Μιάς Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Δέν πρόκειται γιά διάσπαση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας, ἀλλά γιά ἕναν τρόπο συνοδικῆς λειτουργίας της, ὑπό τήν εὐθύνη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πού εἶναι ἡ Πρωτόθρονη Ἐκκλησία στό ἐκκλησιαστικό Συνοδικό σύστημα διοικήσεως καί λειτουργίας.

Πολλοί ἐκατέρωθεν παραθέτουν διάφορα στοιχεῖα γιά τό θέμα πού ἀνέκυψε, ἀλλά πρὶν ἀπ' ὅλα πρέπει νά ἐντοπισθῇ τό σημεῖο ὅτι ἡ Αὐτοκεφαλία δέν τίθεται σέ μιά σχέση ἀνεξαρτησίας, ἀλλά σέ μιά σχέση ἀλληλεξάρτησης. Νομίζω ὅτι αὐτό εἶναι τό πῶς βασικό θέμα πού ἀπασχολεῖ τήν Ἐκκλησία μας αὐτές τίς ἡμέρες.

Αὐτές τίς σκέψεις τίς ἔχω διατυπώσει καί σέ παλαιότερες μελέτες μου.

1. Ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία

Κατά τόν καθηγητή Ἰωάννη Καρμίρη καί ἄλλους μελετητές, ἀπό τήν ἀρχή της ἡ Ἐκκλησία διοργανώθηκε «ἱεραρχικῶς καί συνοδικῶς», δηλαδή ἡ ἐκκλησιαστική ζωή ἐξελίχθηκε σέ ἐπισκοπική, μητροπολιτική, πατριαρχική καί ἔπειτα συνοδική, μέχρι τόν βαθμό τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἔτσι, τό ὀρθόδοξο ἐκκλησιαστικό πολίτευμα εἶναι συνοδικό καί ἱεραρχικό. Ἡ συνοδικότητα δέν καταργεῖ τήν ἱεραρχικότητα, καί ἡ ἱεραρχικότητα δέν καταργεῖ τήν συνοδικότητα. Ἔτσι τό ἐκκλησιαστικό πολίτευμα εἶναι «ἱεραρχικῶς συνοδικόν» ἢ «συνοδικῶς ἱεραρχικόν», κατά τόν Ἀλέξανδρο Σμέμαν.

Ἀντίθετα στήν Δύση ὁ παπικός θεσμός προσέλαβε τό φεουδαλιστικό σύστημα διοικήσεως καί ἔτσι εἰσήχθη τό «ἀπολυταρχικόν-μοναρχικόν-συγκεντρωτικόν πολίτευμα» καί ἀργότερα οἱ Προτεστάντες πού ἀποσχίσθηκαν ἀπό τόν Ρωμαιοκαθολικισμό εἰσήγαγαν τό σύστημα τῆς συνομοσπονδίας, χωρίς νά ὑπάρχη κέντρο.

Αὐτό σημαίνει ὅτι στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δέν ἰσχύει τό παπικό πρωτεῖο, οὔτε ἡ προτεσταντική συνομοσπονδία, ἀλλά λειτουργεῖ τό συνοδικό καί ἱεραρχικό πολίτευμα μέ τήν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, πού ἔχει συντονιστικό ρόλο καί ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες γιά τήν καλή λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας.

Τό ἐκκλησιαστικό πολίτευμα εἶναι προέκταση τῆς θείας Εὐχαριστίας, στήν ὁποία ὑπάρχει ὁ προεξάρχων καί οἱ λειτουργοῦντες κατά τά πρεσβεῖα τους. Ἔτσι, ἀποφεύγεται τόσο ὁ Παπισμός ὅσο καί ὁ Προτεσταντισμός.

Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική πρέπει νά ἀντιμετωπισθῇ καί τό Αὐτοκέφαλον, ὄχι ὡς ἀνεξάρτητη κεφαλή, ἀλλά ὡς κεφαλή μιάς τοπικῆς Ἐκκλησίας πού ἐντάσσεται καί λειτουργεῖ μέσα στό συνοδικό καί ἱεραρχικό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι, οὔτε παραθεωρεῖται ἡ συνοδικότητα οὔτε ὑπονομεύεται ἡ ἱεραρχικότητα. Ὑστερα ἀπό τά γενικά αὐτά, πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ἀπό διάφορες μελέτες γνωρίζουμε ὅτι ὁ ὅρος «Αὐτοκέφαλο» ἐμφανίστηκε ἀρχικά συνδεόμενος μέ τόν τίτλο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὁ ὁποῖος βέβαια Ἀρχιεπίσκοπος δέν εἶχε τότε τήν ἔννοια τοῦ ἀρχηγοῦ μιάς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ἦταν ὁ Ἐπίσκοπος ὁ ὁποῖος εἶχε ἐξάρτηση καί ἀναφορά (ἀπό, καί) στόν Πατριάρχη καί ὄχι στόν Μητροπολίτη τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔτσι, ὁ «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» ἐξαρτόταν ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο λάμβανε τὴν χειροτονία καὶ βέβαια τὸν μνημόνευε κατὰ τὶς ἱερές Ἀκολουθίες.

Ἀπὸ τὸν 9ο αἰῶνα καὶ μετὰ, ὅπως σημειώνει ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Ταρνανίδης, ἡ σημασία τοῦ Αὐτοκεφάλου ἀναβαθμίστηκε, ὅταν, βεβαίως, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀνεξαρτησία ἐτέθη μέσα σὶς πολιτικές - ἐθνικιστικὲς ἐπιδιώξεις τῶν Σλαύων.

Ὅμως, καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τῆς ἀναβαθμίσεως τοῦ ὄρου καὶ τοῦ ρόλου τοῦ αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκόπου, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο μποροῦσε ἀνά πᾶσα στιγμή νά ἐπεμβαίη στὰ ἐσωτερικά της, νά διευρύνῃ τὶς δικαιοδοσίες του στὸν χῶρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεώς της, νά χειροτονῇ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο καὶ αὐτό, βέβαια, συνδέεται μὲ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου νά μνημονεύῃ τὸν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπειτα, ὁ ὅρος «**Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία**» εἰσήχθη μὲ τὴν **πάροδο τοῦ χρόνου**, ὅχι μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἀποτελεῖ μίαν ἀνεξάρτητη Ἐκκλησία, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἀποτελεῖ μίαν ἐνιαία ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση πού καθορίζει τὰ τῆς ἐκλογῆς, χειροτονίας καὶ δίκης τῶν Ἐπισκόπων καὶ ρυθμίζει ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἔχει ὅπωςδήποτε σύνδεσμο μὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία, ἰδιαίτερος μὲ τὴν Πρωτόθρονη Ἐκκλησία, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

Δέν πρόκειται γιὰ αὐτόνομη καὶ ἀνεξάρτητη κεφαλή, πού ξεχωρίζεται ἀπὸ τὴν ἐνιαία καὶ μία κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ γιὰ μίαν διοικητικὴ ἐλευθερία μέσα στό ἐνιαῖο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκόμη καὶ ἡ λέξις Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία πρέπει νά ἐρμηνευθῇ ὀρθόδοξα καὶ ἐκκλησιολογικά, ἀπὸ τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ ὅρος εἶναι ἀρκετὰ συμβατικός, δηλαδὴ χρησιμοποιεῖται μόνο γιὰ τὴν αὐτοδιοίκηση καὶ τὴν διοικητικὴ διάρθρωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ δέν σημαίνει διάσπασιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας Κεφαλή εἶναι ὁ Χριστός.

Γιὰ τὸ θέμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἰσχύει ὅ,τι λέγεται γιὰ τὸν μελισμὸ τοῦ ἄρτου τῆς θείας Εὐχαριστίας, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Λειτουργοῦ: «Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος». Ὅσοι κοινωνοῦν δέν λαμβάνουν ἓνα τμῆμα τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸν Χριστό. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὶς Ὀρθόδοξες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ἀρκεῖ νά ὑπάρχη ὀρθόδοξη πίστις, κανονικὴ εὐταξία καὶ ἐνότητις μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν.

Μελετώντας τοὺς Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας δέν συνάντησα τὸν ὄρον Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία, ἀλλὰ παρατήρησα ὅτι ἀφ' ἐνός μὲν ὁ ὅρος συναντᾶται σὶς ἐρμηνεῖες τῶν ἐξηγητῶν τῶν Κανόνων, ἀφ' ἐτέρου δὲ καθιερώθηκε ἐπίσημα σὲ νεώτερες Πατριαρχικὲς Πράξεις.

Γιὰ παράδειγμα, ὁ ἡ' Κανὼνας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀναφερόμενος στὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, γράφει: «Ἐξουσι τὸ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀβίαστον οἱ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν, τῶν κατὰ τὴν Κύπρον, προεστῶτες, κατὰ τοὺς κανόνες τῶν ὁσίων Πατέρων, καὶ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, δι' ἑαυτῶν τὰς χειροτονίας τῶν εὐλαβεστάτων ἐπισκόπων ποιούμενοι· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διοικήσεων, καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ἐπαρχιῶν παραφυλαχθήσεται...». Περιγράφεται ὁ ὅρος «ἀνεπηρέαστον» καὶ «ἀβίαστον», χωρὶς νά ἀναφέρεται ὁ ὅρος Αὐτοκέφαλο.

Ὁ Βαλαμῶν, ἐρμηνεύοντας τὸν λθ' Κανὼνα τῆς ἐν Τρούλλῳ ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στό ἴδιον θέμα, τὴν διοίκηση τῆς Κύπρου ἀποκαλεῖ «αὐτοκέφαλον»: «...ὠρίσθη αὐτοκέφαλον εἶναι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου». Πρέπει ἀκόμη νά ὑπογραμμισθῇ ὅτι οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι ἔδωσαν τὴν αὐτοδιοίκηση σὶς Ἐκκλησίες μὲ ὄρους πού προβλέπονται ἀπὸ τοὺς προηγουμένους ἱεροὺς Κανόνες. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ β' Κανὼνας τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου: «Φυλαττομένου δὲ τοῦ προγεγραμμένου περὶ τῶν διοικήσεων κανόνος, εὔδηλον ὡς τὰ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν ἢ τῆς ἐπαρχίας σύνοδος διοικήσει».

Όμοιοι είναι και οι Κανόνες: η' τής Γ' Οικουμενικής, κη' τής Δ' Οικουμενικής, λθ' τής ΣΤ' Οικουμενικής. Καθώς επίσης στο θέμα τής μνημονεύσεως του «Πρώτου» είναι χαρακτηριστικοί οι ιδ' και ιε' Κανόνες τής Πρωτοδευτέρας Συνόδου. Οι Κανόνες αυτοί σαφώς παραπέμπουν και ύπνοοῦν τόν λδ' Κανόνα τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καί προϋποθέτουν ἢ Μητροπολιτικό ἢ Πατριαρχικό σύστημα διοικήσεως μιᾶς Ἐκκλησίας.

Ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων Μάξιμος, ἐπικαλούμενος μαρτυρία τοῦ Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, γράφει ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ «αὐτοκεφάλου» δέν ἀνήκει στήν «ὄντολογία» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά στήν ἱστορική της «ὑπόσταση». Εἶναι χρήσιμος αὐτός ὁ διαχωρισμός μεταξύ τῆς ὄντολογικῆς καί τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νά ἀποφύγουμε τόσο τόν κίνδυνο τοῦ Παπισμοῦ, ὅσο καί τόν πειρασμό τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἐπομένως, οὔτε ἀρνούμαστε τήν ὄντολογική ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ὅμως ἀρνούμαστε καί τήν ἱεράρχηση μεταξύ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐπίσης, ὁ ἴδιος Μητροπολίτης παρατηρεῖ: «Ἡ ἱστορία καί ἡ μακραίων παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας ἐδημιούργησε καί κατωχύρωσε τήν πρᾶξιν τῆς «ἱεραρχίας τῆς τιμῆς», ἡ δέ ἄρνησις αὐτῆς ἐν ὀνόματι τῆς κακῶς ἐννοουμένης «ἰσοτιμίας» εἶναι ἐσκεμμένη καί ὑποβολιμαία ἀντικατάστασις τῆς γνησίας καθολικότητος διά τινος «δημοκρατικῆς» ἰσότητος».

Γι' αὐτό ὁ ὅρος «αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος» στήν διάρκεια ὅλων τῶν αἰώνων δέν εἶχε τήν ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀπόλυτης ἀνεξαρτησίας.

2. Τό Αὐτοκέφαλο καί ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας

Ὁ καθηγητής Παναγιώτης Τρεμπέλας σέ ἄρθρο του μέ τίτλο «Οἱ ὅροι καί οἱ παράγοντες τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ αὐτοκεφάλου» καί ὑπότιτλο «Τό αὐτοκέφαλον καί οἱ ἱεροί κανόνες» ἀναλύει διεξοδικῶς ἐπί τῇ βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τό πῶς λειτουργοῦσαν οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίαι, καθῶς ἐπίσης ἐξετάζει διεξοδικῶς τοὺς ὅρους καί τοὺς παράγοντες πού διαμορφώνουν μιᾶ Ἐκκλησία σέ Αὐτοκέφαλη.

Ἀπό τό ἄρθρο αὐτό σημειῶνῶ ὅτι ἡ Αὐτοκεφαλία τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει σχέση μέ τήν συνοδική διάρθρωση τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καί τήν διατήρηση τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπό τήν ἐπίβλεψη καί κηδεμονία τοῦ «Πρώτου», πού εἶναι ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Μέ κανέναν λόγο ἡ Αὐτοκεφαλία δέν μπορεῖ νά ἐξυπηρετήσῃ ἀποσχιστικές ἐνέργειες καί τάσεις καί «καπετανάτα» μέσα στήν Ἐκκλησία. Γι' αὐτό ὁ Τρεμπέλας παρατηρεῖ:

«Τέλος δέν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον νά λησμονῆται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπαφή τῶν ἐπισκόπων ὑπό τόν ἕνα Πρῶτον ἀπέβλεπεν εἰς τήν ἐνίσχυσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος. Προδήλως λοιπόν κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται νά ἄγῃ εἰς τήν δημιουργίαν εἰδους τινός καπετανάτων ἢ ἐκκλησιαστ.(ικῶν) ἐπικρατειῶν ξένων πρὸς ἀλλήλας, ἀλλά μᾶλλον δέον νά ἀποβλέπη εἰς τήν εὐχερεστέραν ἐπικοινωνίαν πάντων τῶν ἀπανταχοῦ ἐπισκόπων διά τῶν κέντρων αὐτῶν ἢ τῶν Ἀρχιεπισκόπων. Ἐντεῦθεν καί πρωίμως, ὡς εἶδομεν, ἐκδηλοῦται ἡ τάσις πρὸς διεύρυσιν τῶν ὀρίων τῶν ἐκκλησ.(ιαστικῶν) περιφερειῶν διά τῆς ὑπαγωγῆς τῶν διαφόρων Μητροπολιτῶν ἢ Πρῶτων ὑπό τοὺς Ἐξάρχους ἢ Πατριάρχας, τῶν ὁποίων ἐν τέλει ὁ ἀριθμὸς περιορίζεται μόλις εἰς πέντε».

Ἀναλύοντας τοὺς παράγοντες πού συνετέλεσαν στό Αὐτοκέφαλο τῶν Ἐκκλησιῶν, τό ὁποῖο Αὐτοκέφαλο λειτουργοῦσε ὡς αὐτοδιοίκητο χωρὶς ὅμως νά διακόπτεται ἡ σχέση τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ὁ καθηγητής Τρεμπέλας παρατηρεῖ ὅτι σημαντικό ρόλο γιά τήν Αὐτοκεφαλία διαδραμάτισε ἡ ἀρχή «τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν» καί «λαμβάνεται ὑπ' ὄψει σοβαρῶς ἡ δεδηλωμένη γνώμη τῶν πληρωμάτων», δηλαδὴ τῶν λαῶν. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά τήν ἄρση τοῦ Αὐτοκεφάλου, ὅπως ἐγίνε στήν περίπτωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδος.

Βεβαίως, καί στην περίπτωση αυτή «οί πόθοι του ἑκκλησιολογικοῦ (ιαστικοῦ) πληρώματος ἐγένοντο ἀναντιρρήτως δεκτοί, μόνον ἐφ’ ὅσον δέν προσέκρουον πρὸς τὰ καλῶς ἐννοούμενα ἐκκλησιαστικά συμφέροντα. Ἐντεῦθεν παρουσιάζεται ἰσοστάσιος ἢ καί ὑπερκείμενος τοῦ λαϊκοῦ παράγοντος ὁ συνοδικὸς παράγων, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποῦ ἢ κίνησις τοῦ λαϊκοῦ ἢ τοῦ ἐκπροσωποῦντος αὐτὸν κυβερνητικοῦ παράγοντος μόνον πραξικοπήματα, εἰς αὐτὰ τὰ ὅρια τοῦ σχίσματος ἐγγίζοντα ἢ καί εἰσβάλλοντα, δύναται νά δημιουργήσῃ.

Ὁ συνοδικὸς παράγων διὰ τοῦτο παρουσιάζεται ἀνέκαθεν καθορίζων, κανονίζων καί ἐπεγκρίνων τὰς κινήσεις τοῦ λαϊκοῦ παράγοντος».

Γίνεται σαφές ὅτι ἡ Αὐτοκεφαλία δέν δίνεται γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία μιᾶς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ἐνότητος ὅλων τῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἄλλωστε, παρά τὴν αὐτοδιοίκηση μερικῶν Ἐκκλησιῶν, δέν ὑπάρχει διάσπαση τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη.

Εἰδικῶς ἀναφέρονται ἀπὸ τὰ Πρακτικά τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι ἀπὸ τὴν διοίκηση τῆς Ἀσιανῆς καί Ποντικῆς δήλωσαν τὴν ἐξάρτησή τους ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη. Γιὰ παράδειγμα ὁ Ἐπίσκοπος Μύρων Ρωμανὸς εἶπε: «Οὐκ ἠναγκάσθην ἐγὼ ἠδέως ἔχω ὑπὸ τὸν θρόνον Κων/λεως εἶναι, ἐπεὶ καί αὐτὸς μὲ ἐτίμησε καί αὐτὸς μὲ ἐχειροτόνησε». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὑπῆρχε ἀλληλεξάρτηση τῶν αὐτοδιοικήσεων μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη.

Τὸ συμπέρασμα τῶν ἀναλύσεων αὐτῶν εἶναι ὅτι ἡ αὐτοδιοίκηση – αὐτοκεφαλία δίνεται κυρίως καί πρὸ παντός γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν καί ὄχι γιὰ λειτουργία «καπετανάτων», ὅτι οἱ παράγοντες παραχωρήσεως τῶν Αὐτοκεφαλιῶν εἶναι κατὰ πρῶτον ἡ Σύνοδος περὶ τὸν «Πρῶτον», κυρίως τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καί στήν συνέχεια ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ κρίνει τὴν ὠριμότητα τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Ὑπάρχει δὲ περίπτωση νά αἴρεται τὸ Αὐτοκέφαλο μέχρι τῆς ἀναγνωρίσεώς του ἀπὸ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο.

Σημειώνει ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας:

«Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἀποφάνσεως τὸ αὐτοκέφαλον, ὑπὲρ οὗ αὐταὶ ἀπεφαίνοντο, κατησφαλίζετο ἐδραίως ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι μὴ τυχοῦσαι τῆς τοιαύτης ἐπικυρώσεως καί κατασφαλίσσεως κατηργήθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καί κατελύθησαν (Καρθαγένης, Λουγδούνων, Μεδιολάνων, Πρώτης Ἰουσιανῆς, Ἀχριδῶν, Τυρνόβου, Ἰπεκίου κλπ), ἐνῶ τὸναντίον αὐτοκέφαλοι τυχοῦσαι τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης, καίπερ εἰς δεινάς ἐμπεσοῦσαι περιστάσεις ἢ καί παρακμάσασαι, παρέμειναν καί κατ’ ὀλίγον ἀνέζησαν (ὁ ἐκπατρισμός τῶν Κυπρίων καί ἡ κατὰ τὸ ΛΘ΄ κανόνα τῆς Πενθέκτης ὑπαγωγή τοῦ Κυζίκου καί τῆς Ἑλληνοσποντίων ἐπαρχίας εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Κυπρίων νήσου· πατριαρχεῖα Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων».

3. Οἱ σύγχρονες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες

Οἱ πρῶτες Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καθόρισαν τὸν κανονικὸ θεσμό τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν, ἥτοι τῆς Παλαιᾶς Ρώμης, τῆς Νέας Ρώμης – Κωνσταντινούπολης, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων. Πρόκειται γιὰ ἕναν κανονικὸ θεσμό, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ πέντε Πατριάρχες ἀπετέλουν τὴν ἀρχὴ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Γ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος χορήγησε τὸ αὐτοδιοίκητο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ἀλλὰ ὁ θεσμός τῶν πέντε Πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων διηύθυνε τὴν Ἐκκλησία ἢ μᾶλλον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δι’ αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ διατήρησε τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης θεωροῦσε ὅτι οἱ πέντε Πατριάρχες ἀποτελοῦσαν «τὸ πεντακόρυφον κράτος τῆς Ἐκκλησίας» ἢ «τὸ πεντακόρυφον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας» ἢ τὸ «πεντακόρυφον ἐκκλησιαστικόν σῶμα». Ὁ Θεόδωρος Βαλααμίων παραλληλίζει τὴν ὑπαρξὴ τῆς

Πενταρχίας μέ τίς πέντε αίσθήσεις στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὅμως κάθε ἐκκλησιαστική διοίκηση εἶχε αὐτοδιοίκηση καί διέθετε «τό δίκαιο τῶν χειροτονιῶν» καί τό «δίκαιον τῶν κρίσεων», κατά τόν καθηγητή Βλάσιο Φειδᾶ.

Ὅταν ἀπομακρύνθηκε ἀπό τήν Ἐκκλησία ἡ Παλαιά Ρώμη, τό Πατριαρχεῖο τῆς Νέας Ρώμης-Κωνσταντινουπόλεως ἔγινε Πρωτόθρονη Ἐκκλησία πού προεδρεύει καί ἔχει συντονιστικό ρόλο. Καί τόν 16ο αἰῶνα μ.Χ. τήν πέμπτη θέση κατέλαβε τό Πατριαρχεῖο τῆς Μόσχας. Ὅλα αὐτά ἔγιναν ἀπό Οἰκουμενικές καί Μεγάλες Συνόδους.

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου, ἀναγνωρίσθηκαν καί ἄλλες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, χωρίς βέβαια, νά συγκληθῆ Οἰκουμενική Σύνοδος. Μεταξύ αὐτῶν συγκαταλέγεται καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀνακηρύχθηκε Αὐτοκέφαλη μέ τόν Συνοδικό καί Πατριαρχικό Τόμο τοῦ 1850, ἄλλες Ἐκκλησίες ἔλαβαν καί τήν Πατριαρχική ἀξία καί τιμή.

Ὁ καθηγητής Σπύρος Τρωϊάνος, ἔχοντας ὑπ' ὄψη τούς Κανόνες διά τῶν ὁποίων ἀναγνωρίσθηκαν οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ἰσχυρίζεται ὅτι τό ἀρμόδιο ὄργανο ἀναγνωρίσεως μιᾶς Ἐκκλησίας ὡς Αὐτοκεφάλου εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος. Αὕτη καθορίζει ὅλα τά θέματα τά σχετικά μέ τό Αὐτοκέφαλο τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως τήν ἀνακήρυξή τους, τήν τάξη τους, τά ὄρια τῆς δικαιοδοσίας τους κλπ. Ὅταν ὅμως ἀπό τόν 9ο αἰῶνα καί μετὰ δέν συνεκαλοῦντο Οἰκουμενικές Σύνοδοι, τότε τήν θέση τους κατέλαβε ἡ ἐνδημοῦσα Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη.

Μάλιστα ὁ Καθηγητής, ἀναφερόμενος στίς περιπτώσεις τῶν Πατριαρχείων Σερβίας, Ρουμανίας καί Βουλγαρίας, γράφει ὅτι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο αὐτοδεσμεύθηκε νά δώση ἀπό πρῖν τήν συναίνεσή του, ἀλλά ὅπως λέγεται στά κείμενα τῶν Τόμων, ἡ ἀνακήρυξη θά γίνῃ «ἐν Οἰκουμενικῇ ἢ καί μεγάλη ἄλλῃ Συνόδῳ ἐν πρώτῃ εὐκαιρία συνερχομένη». Γι' αὐτό καταλήγει: «Ἐπομένως, ἡ διαδικασία γιά τήν ἀνύψωση τῶν Ἐκκλησιῶν Σερβίας, Ρουμανίας καί Βουλγαρίας σέ Πατριαρχεῖα, ἀπό αὐστηρά νομική ἄποψη δέν ἔχει ἀκόμη ὀλοκληρωθεῖ».

Γίνεται δέ σαφές ὅτι οἱ Αὐτοκεφαλίες πού δόθηκαν τόν 19ο καί 20ό αἰῶνα ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί λειτουργοῦν ὡς Πατριαρχεῖα τελοῦν ὑπό τήν αἴρεση ἐγκρίσεως τους ἀπό τήν Οἰκουμενική, Πανορθόδοξη Σύνοδο πού πρόκειται νά συνέλθῃ. Ἐπίσης θά πρέπει νά ἀποφασισθῆ καί ὁ τρόπος λειτουργίας της, ὥστε νά συντελῆ στήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Σώματος Χριστοῦ, καί ὄχι στήν διάσπαση τῆς Ἐκκλησίας, στήν αὐτονόμηση ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί στήν προτεσταντική νοοτροπία τῆς δημοκρατικῆς συγκροτήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἄλλωστε, τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας δέν λειτουργεῖ μέ τίς ἀρχές μιᾶς ἀστικῆς δημοκρατίας, ἀλλά εἶναι ἱεραρχικό, μέ τήν ἐννοια τῆς ἱεραρχήσεως τῶν διακονιῶν πρὸς οἰκοδομή τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί πρὸς δόξαν Θεοῦ Πατρός.

Ὁ Καθηγητής Ἰωάννης Ταρνανίδης, εἰδικός ἐρευνητής, πού μελέτησε τό Αὐτοκέφαλο τῶν Σλαυικῶν Ἐκκλησιῶν, ὕστερα ἀπό ἐνδελεχῆ ἀνάλυση τῶν πηγῶν καί τῆς βιβλιογραφίας σχετικά μέ τό θέμα τοῦ Αὐτοκεφάλου, κατέληξε σέ συμπεράσματα, τά ὁποῖα εἶναι πάρα πολύ σημαντικά.

Θά καταγραφοῦν στήν συνέχεια διότι μᾶς διευκολύνουν νά ἐντοπίσουμε ἐπιστημονικά καί νηφάλια τό θέμα τοῦ Αὐτοκεφάλου. Γράφει: «Σέ μιά γενική καί διαχρονική ἐκτίμηση αὐτῆς τῆς πραγματικότητας, θά μπορούσαμε νά συνοψίσουμε τήν πολιτική τῆς Κωνσταντινούπολης ὡς ἀκολούθως:

α. Τήν πρωτοβουλία σέ ὅλες τίς περιπτώσεις προαγωγῆς κάποιας Σλαβικῆς Ἐκκλησίας τήν εἶχε ὁ αὐτοκράτορας· εἶχαμε καί περιπτώσεις προαγωγῆς μόνο ἀπό τόν αὐτοκράτορα καί χωρίς οὔτε τήν τυπική συμμετοχή τοῦ πατριάρχη (Πατριάρχης Δρήστρας, Ἀρχιεπισκοπή Ἀχρίδας).

β. Ἡ συμβολή τοῦ πατριάρχου σ' αὐτές τίς περιπτώσεις εἶχε χαρακτήρα τελεουργικό· περιοριζόταν στήν ἐκκλησιαστική ἐπικύρωση, μέ κάποιο συνοδικό Τόμο, αὐτῶν πού εἶχε προαποφασίσει ἡ «βασιλική σύγκλητος» ἢ ὁ «βασιλεύς».

γ. Πρωτοβουλίες ἀνελάμβανε τό Πατριαρχεῖο στίς περιπτώσεις ἀφορισμοῦ, ὕστερα ἀπό κάποια αὐθαιρεσία τῆς σλαβικῆς πλευρᾶς, ἢ ἀποκατάστασης ὁμαλῶν σχέσεων μετά τήν ἄρση τῆς παρεξήγησης.

δ. Ἐνῶ ὑπῆρξαν περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες ἀγνοήθηκε τό Πατριαρχεῖο ἀπό μέρος τοῦ αὐτοκράτορα καί δέν ἔλαβε μέρος στήν προαγωγή κάποιου Ἐκκλησίας, σέ καμιά περίπτωση δέν ἀντικαταστάθηκε ἀπό ἄλλο Πατριαρχεῖο. Ἡ προαγωγή ὅλων τῶν Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν καί σέ ὅλο τό φάσμα τῆς ἐξέλιξής τους ὑπῆρξε ἀποκλειστικό προνόμιο τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινούπολης.

ε. Ἡ προαγωγή τῶν Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν δέν ὑπαγορεύτηκε οὔτε ὑπάκουσε σέ κάποιους κανόνες. Ὑποκινήθηκε πάντα ἀπό τήν πλευρά τῆς κοσμικῆς ἡγεσίας τῶν Σλάβων καί γι' αὐτό θεωρήθηκε ἀπό τήν πλευρά τῆς Κωνσταντινούπολης προϊόν τῆς «ἀνωμαλίας τῶν καιρῶν».

στ. Ὡς προϊόν πίεσης καί συνδιαλλαγῆς εἶχε καί τήν ποικιλομορφία πού ἐπέβαλαν ἡ δύναμη τῆς πίεσης, ἡ ἀντοχή τῆς ἀντίστασης σ' αὐτή τήν πίεση καί ἡ σημαντικότητα τοῦ ἐπιδιωκόμενου κατά τήν συνδιαλλαγή σκοποῦ· μεγαλύτερη πίεση ἢ μεγαλύτερη σπουδαιότητα ἐπιδιωκόμενων στόχων εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τήν παραχώρηση περισσότερων προνομίων, ὑψηλότερων τίτλων καί εὐρύτερη ἀναγνώριση τῆς συγκεκριμένης προαγωγῆς. Τό ἀντίθετο συνέβαινε ὅταν ἡ πίεση ἦταν μικρή καί ἡ δυνατότητα εὐρύτερης ἐκμετάλλευσης τοῦ γεγονότος ἀσήμαντη.

ζ. Ἡ Κωνσταντινούπολη εἶχε πάντα τήν εὐχέρεια, ὅταν ἡ δύναμή της καί οἱ καιροί τό ἐπέτρεπαν, νά ἐπανέρχεται καί νά ἐπανεξετάζει τήν σχέση της μέ τίς θυγατρικές Ἐκκλησίες, περιορίζοντας τά προνόμιά τους, ἐλέγχοντας τήν συμπεριφορά τους ἢ καί σέ μερικές περιπτώσεις καταργώντας πλήρως τήν αὐτονομία τους.

η. Σέ γενικές γραμμές, ἡ πολιτική τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἔναντι τῶν νέων Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν ἀποτελοῦσε ἀντιγραφή τῆς πολιτικῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Θρόνου ἀπέναντι στούς γειτονικούς λαούς, οἱ ὅποιοι διεκδικοῦσαν ὑψηλούς τίτλους, προνόμια καί ἀνεξαρτησία.

Ὅπως ἐκεῖ ὁ αὐτοκράτορας φρόντιζε νά παραχωρεῖ στούς ἡγεμόνες τους μικρότερης σημασίας τίτλους καί ἐπίθετα, ἐπιδιώκοντας πάντα νά κρατεῖ γιά τόν ἑαυτό του τόν ὑψηλότερο τίτλο καί νά συμπεριφέρεται ὡς ἐπικεφαλῆς τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, ἔτσι καί ὁ πατριάρχης διατηροῦσε γιά τόν ἑαυτό του ὄχι μόνον τόν τίτλο τοῦ «Οἰκουμενικοῦ», ἀλλά καί στήν πράξη ὅλα τά προνόμια τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, πού ἀπέρρεαν ἀπό τή δύναμη καί ἐπιβολή τῆς Αὐτοκρατορίας».

Ἀπό ὅλη αὐτήν τήν παράθεση φαίνεται καθαρά ὅτι τό «Αὐτοκέφαλο», αὐτοδιοίκητο ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἐμφανίσεώς του εἶχε πάντοτε μιά μορφή ἐξάρτησης ἀπό τήν Πρωτόθρονη Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἀλλά καί ὅταν ἀργότερα μιά Τοπική Ἐκκλησία λάμβανε, μέ τήν πολιτική ἐπέμβαση, τό αὐτοδιοίκητο, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο διατηροῦσε βασικά προνόμια, δικαιδοσίες καί πολλές φορές ἔκανε οὐσιαστικές παρεμβάσεις. Γι' αὐτό καί ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά ὑφίσταται σέ μιά μορφή ἀνεξαρτησίας ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἀλλά σέ μιά μορφή ἀλληλεξάρτησης ἀπό αὐτό.

4. Αὐτοκεφαλία καί αὐτοκεφαλαρχία.

Γιά νά γίνη περισσότερο κατανοητή αὐτή ἡ ἄποψη καί γιά νά τονισθῇ ὅτι ἡ Αὐτοκεφαλία δέν διασπᾷ τήν ἐκκλησιαστική ἐνότητα, καθώς ἐπίσης ὅτι δέν πρέπει μιά Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία νά λειτουργῇ διασπαστικά, θά ἤθελα νά σημειώσω τήν διάκριση μεταξύ αὐτοκεφαλίας καί

αυτοκεφαλαρχίας.

Τήν διάκριση αυτήν τήν συνάντησα στον **Olivier Clement**, ο οποίος συνδέει πολύ στενά τήν αυτοκεφαλία με τήν αλληλεξάρτηση, και τήν αυτοκεφαλαρχία με τήν ανεξαρτησία. Δηλαδή, από ό,τι φαίνεται, στήν αρχαία Έκκλησία, όπως ήταν οργανωμένη στήν Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, τό Αυτόκέφαλο λειτουργούσε σέ μία αλληλεξάρτηση με τήν Πρωτόθρονη Έκκλησία, καθώς επίσης τό ίδιο βλέπουμε και στήν λεγομένη Πενταρχία, αφού τά Πέντε Πρεσβυγενή Πατριαρχεία λειτουργούσαν ως πέντε αισθήσεις στον ένα και έναίιο οργανισμό. Καί όπως μία αίσθηση στό ανθρώπινο σώμα δέν ανεξαρτητοποιείται από τίς άλλες, τό ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με τίς εκκλησιαστικές διοικήσεις.

Όμως ή αυτοκεφαλαρχία λειτουργεί περισσότερο ως ανεξάρτητη Έκκλησία, πράγμα πού ύπονομεύει τό συνοδικό σύστημα τής Έκκλησίας.

Φαίνεται ότι στήν αρχαία παράδοση ή λεγομένη Αυτόκέφαλη Έκκλησία είχε σχέση αλληλεξάρτησης με τήν Μητέρα Έκκλησία, τήν Έκκλησία τής Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως, όπως σήμερα λειτουργούν οι αυτόνομες Έκκλησίες ή ή ήμιαυτόνομη Έκκλησία τής Κρήτης. Δηλαδή, ή Έκκλησία τής Κρήτης δέν μπορεί νά θεωρηθή ανεξάρτητη Έκκλησία, αλλά τίθεται μέσα σέ μία αλληλεξάρτηση με τήν Έκκλησία τής Νέας Ρώμης – Κωνσταντινουπόλεως.

Όμως τά πράγματα άρχισαν νά διαφοροποιούνται από τήν διάσπαση τής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και τήν ανάπτυξη των έθνικιστικών διαφορών. Κάθε έθνος ήθελε νά αποκτήσει τήν δική του «έθνική Έκκλησία», όποτε δημιουργήθηκαν προβλήματα και έτσι αναπτύχθηκε ή αυτοκεφαλαρχία σέ βάρος τής αυτοκεφαλίας, ή μάλλον τό Αυτόκέφαλο θεωρήθηκε περισσότερο με τήν έννοια τής αυτοκεφαλαρχίας, τής ανεξαρτήτου, δηλαδή, Έκκλησίας και όχι τής αλληλεξαρτημένης Έκκλησίας.

Ο **Clement** παρατηρεί ότι τον 19ο αιώνα ή αποδυνάμωση τής Όθωμανικής Αυτοκρατορίας και ή ανάπτυξη των έθνοτήτων «όδηγούν στον πολλαπλασιασμό των έθνικών κρατών στήν νοτιο-ανατολική Ευρώπη».

Γράφει χαρακτηριστικά:

«Κάθε έθνος διεκδικεί και εγκαθιδρύει αυταρχικά -έκτός από τή Σερβία πού επιτυγχάνει προηγουμένως τή συγκατάθεση τής Κωνσταντινουπόλεως- τήν εκκλησιαστική του ανεξαρτησία. Η πολιτική και ο έθνικισμός ανατρέπουν τήν παραδοσιακή κλίμακα των αξιών: τό έθνος δέν προστατεύεται πιά και δέν ύποστηρίζεται από τήν Έκκλησία, ή Έκκλησία είναι εκείνη πού αποβαίνει μία διάσταση του έθνους, ένα σημείο ότι κάποιος ανήκει σ' ένα έθνος, και ή όποία όφείλει έπομένως νά ύπηρετεί τό Κράτος.

“Ετσι τό παραδοσιακό Αυτόκέφαλον τείνει νά μετατραπή σέ αυτοκεφαλαρχία απόλυτη και συνάμα όμογενή. “Οχι πιά αλληλεξάρτηση, αλλά ανεξαρτησία. Η λειτουργία τής εκκλησιαστικής διοίκησης αντίγράφει τήν αντίστοιχη τής κρατικής εξουσίας, και οι έπίσκοποι γίνονται περίπου δημόσιοι υπάλληλοι.

Η αυτοκεφαλαρχία σχηματίζει σταδιακά τή θεωρία της, λέει πώς τό θεμέλιο τής εκκλησιολογίας δέν είναι ή εύχαριστιακή αρχή, αλλά ή φυλετική και έθνική αρχή. Η «τοπική» Έκκλησία σημαίνει στό έξής τήν «έθνική» Έκκλησία, με παράλληλη έφαρμογή τής τριαδικής αναλογίας, καθώς τό «πρωτείο τιμής» γίνεται «ισότητα τιμής».

Αυτό κυρίως φαίνεται στον Βαλκανικό χώρο. Στήν αρχή τό Οικουμενικό Πατριαρχείο «διαφύλαξε τήν υπερεθνική παγκοσμιότητα τής Έκκλησίας» κατά τον Clement. Με τήν πάροδο του χρόνου, καθώς τά σύνορα στήν Βυζαντινή Αυτοκρατορία ύποχωρούσαν και ή ιεραποστολή προχωρούσε

πρός βορρᾶν, αναπτύχθηκε μιά ιδιαίτερη δομή διοικήσεως ή λεγομένη «δομή κοινοπολιτείας» δηλαδή αναπτύχθηκαν «γύρω από τήν ἐπιβλητική μέσα στήν ἴδια της τήν κατάπτωση, Αὐτοκρατορία, καινούργια, πολιτικῶς ἀνεξάρτητα ἔθνη, ἀλλά πού οἱ Προκαθήμενοι τῶν εὐέλκτα αὐτόνομων Ἐκκλησιῶν τους ἐπικυρώνονταν, ἀκόμα καί ὀρίζονταν ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη: πράγμα πού τούς ἐξασφάλιζε μιά πραγματική ἀνεξαρτησία ἀπέναντι στους τοπικούς μονάρχες. Μέσα σ' αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἀτμόσφαιρα ἐμφανίσθηκαν στά Βαλκάνια οἱ πρῶτες «Αὐτοκεφαλίες» χωρίς ἐπιθετικότητα οὔτε κλείσιμο τῆς καθεμιᾶς στόν ἑαυτό της, ἀλληλεξαρτησιές μᾶλλον παρά ἀνεξαρτησιές».

Ὅμως, ἡ **πραξικοπηματική ἀνακήρυξη τοῦ Αὐτοκεφάλου ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος** μέ τήν συνδρομή καί ἔμπνευση ξένων δυνάμεων, καθώς ἐπίσης καί ἡ μίμηση αὐτῆς τῆς μορφῆς Αὐτοκεφαλίας ἀπό τίς ἄλλες βαλκανικές χῶρες, κατά τό λουθηρανικό πρότυπο, «ἡ αὐτοκεφαλία δέν ἐννοεῖτο πιά ὡς ἀλληλεξάρτηση, ἀλλά ὡς πλήρης ἀνεξαρτησία. Ὁ πειρασμός πῆγαινε πρὸς μίαν ἀπόλυτη αὐτοκεφαλαρχία».

Ἔτσι, λοιπόν, οἱ πολιτικές συνθήκες ὀδήγησαν τήν Ἐκκλησία ἀπό τήν Αὐτοκεφαλία ὡς ἀλληλεξάρτηση μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, «στήν δομή τῆς κοινοπολιτείας», μέ κατάληξη τήν μορφή τῆς αὐτοκεφαλαρχίας, δηλαδή τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας, μέ τήν ἔννοια ὅτι τό ἔθνος προσδιορίζει τήν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ἀπό Τοπική, βάσει τῶν ἱερῶν Κανόνων, γίνεται Ἐθνική Ἐκκλησία, Ἐκκλησία ἑνός συγκεκριμένου Ἔθνους-Κράτους.

Πρέπει νά παρατηρήσω ὅτι τήν διάκριση πού κάνει ὁ Clement μεταξύ αὐτοκεφαλίας καί αὐτοκεφαλαρχίας τήν ἀντιλαμβάνομαι μέ τήν ἔννοια ὅτι ὡς Αὐτοκεφαλία ἐννοεῖται ἡ αὐτοδιοίκηση σ' ἓνα σύστημα ἀλληλεξαρτήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τήν ἐνότητά τους, μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, ὡς δέ αὐτοκεφαλαρχία ἐννοεῖται μιά τάση ὄχι μόνον αὐτοδιοίκησης, ἀλλά καί ἀνεξαρτητοποίησης ἀπό τήν Πρωτόθρονη Ἐκκλησία καί μάλιστα τήν Μητέρα τους Ἐκκλησία. Καί ἀπό ὅ,τι γνωρίζουμε μιά τέτοια τάση καλλιεργήθηκε ἀπό τόν πανσλαυισμό μέ σαφῆ πρόθεση μειώσεως τοῦ κύρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀλλά τό ἴδιο ἐπιδιώχθηκε καί ἀπό τούς ποικίλους ἐθνικισμούς. Καί ἀπό αὐτό γίνεται φανερό ὅτι δέχομαι τόν ὄρο Αὐτοκεφαλία μέσα ἀπό τήν ἐκκλησιολογική πρακτική, ὡς ἀλληλεξάρτηση καί ὄχι ὡς πλήρως ἀνεξάρτητη.

Σέ ἐπόμενο ἄρθρο μου θά παρουσιάσω τήν οὐσία καί τήν βάση τοῦ προβλήματος τῆς διαδικασίας χορηγήσεως τῆς Αὐτοκεφαλίας πού προκάλεσαν τά σύγχρονα γεγονότα. Κατά συνέπειαν, τά ὅσα γράφονται στό παρόν ἄρθρο εἶναι εἰσαγωγικά στό θέμα πού ἀπασχολεῖ αὐτόν τόν καιρό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

<https://www.ekklisiaonline.gr/nea/nafpaktou-ierotheos-o-thesmos-tis-aftokefalias-stin-orthodoxi-ekklisia/>

Εκτυπώσιμο: <https://www.imdleo.gr/diaf/2018/Naupaktou-Ukr1.pdf>